

แรงจูงใจของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่พิษณุโลก

Motivation Of Local Government Executives Influencing Citizen Participation In Phitsanulok Province

พชรदनัย วัชรธนพัฒน์ธาดา¹

Pacharadanai Watcharathanapattada

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

Faculty of Public Administration, Phitsanulok University

*Corresponding Author E-mail: nine9dd@gmail.com

กฤษฎณ์ ภูรีพงษ์²

Krit Pureephong

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

Faculty of Public Administration, Phitsanulok University

*Corresponding Author E-mail: nine9dd@gmail.com

วันที่รับบทความ	วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข	วันที่ตอบรับบทความ
(Received)	(Revised)	(Accepted)
21 กุมภาพันธ์ 2569	7 พฤษภาคม 2569	15 พฤษภาคม 2569

^{1,2} อาจารย์ประจำ, สาขารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก (2) ศึกษาระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และ (3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยเป็นเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 คน จากประชากร 103 คน กำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม มาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.84 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติสหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน ผลการวิจัยพบว่า (1) แรงจูงใจในการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแรงจูงใจภายในมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าแรงจูงใจภายนอก (2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจมีระดับสูงกว่าด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และ (3) แรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยแรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกว่าแรงจูงใจภายนอก ข้อค้นพบสะท้อนว่าแรงจูงใจเชิงคุณค่าของผู้นำท้องถิ่นเป็นกลไกเชิงสถาบันที่สำคัญในการขยายพื้นที่สาธารณะและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้หลักความรับผิดชอบและหลักนิติธรรม

คำสำคัญ : แรงจูงใจ ; การมีส่วนร่วมของประชาชน ; องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ; หลักนิติธรรม

Abstract

This study investigates the institutional role of local government executives' work motivation in promoting citizen participation in Phitsanulok Province. The objectives were threefold: (1) to examine the level of work motivation among local government executives; (2) to assess the extent to which citizen participation is promoted across different dimensions; and (3) to analyze the relationship between executive motivation and citizen participation.

Employing a quantitative research design, data were collected from 86 executives selected from a population of 103 using Krejcie and Morgan's sampling framework. A five-point Likert scale questionnaire was utilized, yielding an overall reliability coefficient of 0.84. Data were analyzed using descriptive statistics and Spearman's rank correlation coefficient. The findings indicate that overall work motivation was at a high level, with intrinsic motivation demonstrating a higher mean score than extrinsic motivation. Citizen participation was also promoted at a high level overall, particularly in informative and decision-making dimensions, whereas participation in monitoring and evaluation remained at a moderate level. Furthermore, work motivation was positively and significantly correlated with the promotion of citizen participation at the .01 level. Intrinsic motivation exhibited a stronger correlation than extrinsic motivation. These results underscore the significance of value-driven motivation as an institutional driving mechanism that expands public space and enhances participatory governance under the principles of accountability and the rule of law.

Keywords: Motivation ; Citizen Participation ; Local Government Organizations ; Rule of Law

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญนิยมและหลักนิติธรรม ซึ่งมุ่งให้การใช้อำนาจอรัฐเป็นไปอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความชอบธรรม (United Nations Development Programme [UNDP], 1997) โดยเฉพาะในบริบทการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาพื้นที่ตามความต้องการของประชาชน ทั้งนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้เน้นการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) แต่ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐได้กำหนดแนวทางส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ (Department of Local Administration, 2024a)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการออกกฎหมายและนโยบายรองรับอย่างชัดเจนแต่ในทางปฏิบัติยังพบความแตกต่างของระดับและคุณภาพการมีส่วนร่วมระหว่างพื้นที่ โดยเฉพาะในมิติการติดตามและประเมินผล ซึ่งยังอยู่ในระดับจำกัดเมื่อเทียบกับมิติด้านข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจ (Ebdon & Franklin, 2006; Bryson et al., 2013) ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม หากแต่แรงจูงใจของผู้บริหารท้องถิ่น อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับและรูปแบบของการเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท

ในเชิงทฤษฎี แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Arnstein (1969) ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์กับการมีส่วนร่วมเชิงอำนาจ ขณะที่ Putnam (1993) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม และ Bryson et al. (2013) เน้นความสำคัญของความชอบธรรมเชิงกระบวนการ สำหรับด้านแรงจูงใจ Herzberg (1968) และ Maslow (1943) อธิบายถึงบทบาทของแรงจูงใจภายในและภายนอกต่อพฤติกรรมการทำงาน ขณะที่แนวคิด Public Service Motivation ชี้ให้เห็นถึงแรงจูงใจเชิงคุณค่าที่มุ่งสร้างประโยชน์สาธารณะ (Perry & Wise, 2020) ซึ่งอาจมีผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น

แม้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะมีความก้าวหน้า แต่ยังพบช่องว่างสำคัญ ได้แก่ 1) การขาดการบูรณาการระหว่างทฤษฎีแรงจูงใจกับการมีส่วนร่วมในระดับผู้นำ 2) การขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ในบริบทประเทศไทย และ 3) การศึกษาการมีส่วนร่วมในลักษณะรวม โดยยังขาดการวิเคราะห์รายมิติ โดยเฉพาะด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งมีความสำคัญต่อหลักความรับผิดชอบและหลักนิติธรรม

จังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างการบริหาร จึงเหมาะสมสำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของผู้บริหารท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในบริบทที่พบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละมิติอย่างชัดเจน

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในมิติต่าง ๆ อันจะช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ และสนับสนุนการพัฒนาการบริหารท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละด้านของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงทั้งมิติทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และหลักการนิติรัฐ ภายใต้บริบทการกระจายอำนาจและธรรมาภิบาลสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรม โปร่งใส และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในฐานะผู้กำหนดทิศทางเชิงนโยบายและการบริหารจัดการมีความสำคัญต่อการเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการ

ตัดสินใจและกำกับตรวจสอบ (Bryson et al., 2013) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบโดยครอบคลุม ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วมภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นหลักการพื้นฐานของรัฐประชาธิปไตยภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญและหลักนิติธรรม ซึ่งมุ่งจำกัดการใช้อำนาจรัฐให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การมีส่วนร่วมจึงมิใช่เพียงกลไกเชิงบริหาร หากแต่เป็นหลักการเชิงโครงสร้างของธรรมาภิบาล โดยเฉพาะในบริบทการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ เป็นฐานรากของประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติ

Arnstein (1969) ได้เสนอแนวคิดบันไดการมีส่วนร่วมซึ่งจำแนกระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่การไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาท ไปจนถึงระดับที่ประชาชนมีอำนาจกำหนดทิศทางนโยบาย แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ (tokenism) ไม่เพียงพอที่จะสร้างความชอบธรรมทางประชาธิปไตย หากแต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีอำนาจกำกับตรวจสอบอย่างแท้จริง

Bryson et al. (2013) อธิบายว่า ความชอบธรรมของกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับความเป็นธรรมตามขั้นตอน (procedural legitimacy) ความครอบคลุมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการที่ข้อเสนอของประชาชนถูกนำไปใช้จริงในเชิงนโยบาย

Putnam (1993) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสร้างทุนทางสังคมซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามแม้จะมีกรอบทฤษฎีรองรับอย่างเข้มแข็ง แต่การมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติยังมีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ (Ebdon & Franklin, 2006) สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างทางกฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วรรณกรรมร่วมสมัยเสนอว่าการมีส่วนร่วมควรวิเคราะห์อย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมเชิงข้อมูลข่าวสาร (Informative Participation) เป็นมิติพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (United Nations Development Programme [UNDP], 1997)

2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making Participation) ครอบคลุมกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และเวทีหารือ (Bryson et al., 2013)

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operational Participation) เป็นการร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในขั้นตอนปฏิบัติ (Wang & Wart, 2017)

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation Participation) เป็นกลไกตรวจสอบที่มีความสำคัญต่อหลักนิติธรรมและความรับผิดชอบของรัฐ (Callahan, 2017)

Ebdon and Franklin (2006) พบว่า การมีส่วนร่วมมักเข้มข้นในขั้นตอนต้นของกระบวนการนโยบาย แต่ลดลงในขั้นตอนติดตามและประเมินผล ซึ่งอาจทำให้การมีส่วนร่วมไม่สามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบได้อย่างแท้จริง

ในบริบทประเทศไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ได้เน้นการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (National Economic and Social Development Council [NESDC], 2022) และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดแนวทางการบริหารงานที่ส่งเสริมความโปร่งใส (Department of Local Administration, 2024b) อย่างไรก็ตามงานวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับคุณภาพการมีส่วนร่วมในระดับมิตีย่อยยังมีจำกัด

3. ทฤษฎีแรงจูงใจและภาวะผู้นำในภาครัฐ

Herzberg (1968) แบ่งแรงจูงใจออกเป็นปัจจัยจูงใจภายใน (intrinsic motivators) และปัจจัยภายนอก (extrinsic factors) โดยปัจจัยภายในมีบทบาทสำคัญต่อความคิดริเริ่มและความมุ่งมั่นในการทำงาน

Maslow (1943) เสนอว่ามนุษย์มีแรงผลักดันเพื่อเติมเต็มตนเองและแสวงหาการยอมรับในสังคมในบริบทภาครัฐ

Perry and Wise (2020) เสนอแนวคิด Public Service Motivation (PSM) ซึ่งอธิบายว่าผู้บริหารภาครัฐจำนวนหนึ่งมีแรงจูงใจเชิงคุณค่าและจริยธรรมในการสร้างประโยชน์สาธารณะ

Vroom (1964) อธิบายว่าแรงจูงใจเชื่อมโยงกับความคาดหวังต่อผลลัพธ์ เช่น ความสำเร็จทางการเมืองหรือการยอมรับจากสังคม

สำหรับผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แรงจูงใจภายในอาจสะท้อนถึงความภาคภูมิใจในบทบาทและความมุ่งมั่นพัฒนาท้องถิ่น ส่วนแรงจูงใจภายนอกอาจเกี่ยวข้องกับการได้รับการสนับสนุนทางการเมืองหรือผลประโยชน์เชิงตำแหน่ง

4. ช่องว่างขององค์ความรู้ (Knowledge Gaps)

จากการสืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบช่องว่างสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) ช่องว่างเชิงบูรณาการทางทฤษฎี วรรณกรรมส่วนใหญ่ศึกษาการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจแยกส่วนกัน ยังขาดกรอบวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงแรงจูงใจ กับการมีส่วนร่วมในระดับผู้นำ (Ebdon & Franklin, 2006; Wang & Wart, 2017)

2) ช่องว่างเชิงบริบทประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานวิจัยจำนวนมากมุ่งเน้นประเทศตะวันตก ขณะที่หลักฐานเชิงประจักษ์ในบริบทท้องถิ่นไทยยังจำกัด

3) ช่องว่างเชิงมิติของการติดตามและประเมินผล งานวิจัยจำนวนมากใช้ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมแบบรวม ไม่ได้แยกวิเคราะห์มิติการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นหัวใจของหลักความรับผิดชอบ (Yang & Callahan, 2007)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีบทบาทในการเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยบูรณาการทฤษฎีแรงจูงใจกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม วิเคราะห์ในระดับมิตีย่อยทั้ง 4 ด้าน และศึกษาในบริบทจังหวัดพิษณุโลก

5. การสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้งานวิจัย

จากการสังเคราะห์งานวิจัยของไทยเพิ่มเติม สามารถระบุช่องว่างองค์ความรู้ได้ดังนี้

1) ช่องว่างเชิงตัวแปรอธิบาย งานวิจัยไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น กฎหมาย งบประมาณ หรือกลไกการบริหาร มากกว่าปัจจัยเชิงแรงจูงใจของผู้นำ

2) ช่องว่างเชิงมิติของการมีส่วนร่วม งานวิจัยจำนวนมากประเมินระดับการมีส่วนร่วมโดยรวม โดยไม่ได้แยกวิเคราะห์ด้านการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

3) ช่องว่างเชิงการบูรณาการทฤษฎีแรงจูงใจกับธรรมาภิบาลท้องถิ่น

แม้งานวิจัยบางชิ้นกล่าวถึงภาวะผู้นำหรือแรงจูงใจ แต่ยังขาดการเชื่อมโยงกับกรอบทฤษฎี Herzberg (1968), Maslow (1943), Perry and Wise (2020) หรือ Vroom (1964) อย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีบทบาทในการบูรณาการทฤษฎีแรงจูงใจเข้ากับกรอบการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในระดับมิต้อย่างทั้ง 4 ด้าน และทดสอบความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ในบริบทจังหวัดพิษณุโลก อันเป็นการเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงบริบทไทย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภายหลังการปฏิรูปการกระจายอำนาจ อย่างไรก็ตาม ลักษณะเด่นของงานวิจัยไทยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการประเมินระดับการมีส่วนร่วม หรือศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้าง มากกว่าการวิเคราะห์บทบาทของแรงจูงใจของผู้นำท้องถิ่น ในฐานะตัวแปรอธิบายเชิงสาเหตุ

Burikul (2021) อธิบายว่าระบบการมีส่วนร่วมระดับจังหวัดในประเทศไทยยังประสบปัญหาด้านความต่อเนื่องเชิงสถาบันและการบูรณาการกับกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยแม้จะมีช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น แต่กลไกการเชื่อมโยงความคิดเห็นสู่ผลลัพธ์เชิงนโยบายยังไม่ชัดเจนข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนช่องว่างเชิงคุณภาพของการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Ebdon and Franklin (2006) ในบริบทต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม งานดังกล่าวมิได้วิเคราะห์บทบาทแรงจูงใจของผู้บริหารท้องถิ่นในกระบวนการดังกล่าว

Yang and Callahan (2007) ศึกษาความพยายามของหน่วยงานภาครัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร และผลของการมีส่วนร่วมต่อการตอบสนองของระบบราชการ (bureaucratic responsiveness) โดยใช้กรอบแนวคิดด้าน

คุณค่าการมีส่วนร่วม (participatory values) แรงกดดันจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder pressures) และข้อจำกัดเชิงปฏิบัติของการบริหารภาครัฐ (administrative practicality) ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของการมีส่วนร่วมและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ มีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีกว่า ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความโปร่งใส และความชอบธรรมในการบริหารงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับข้อจำกัดด้านทรัพยากร โครงสร้างองค์กร และระดับแรงสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสะท้อนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดผลอย่างแท้จริงได้เมื่อหน่วยงานภาครัฐมีทั้งเจตคติที่สนับสนุนและระบบบริหารที่เอื้อต่อการเปิดพื้นที่สาธารณะ

Suebvises (2018) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคม (social capital) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารภาครัฐ และผลสัมฤทธิ์ของภาครัฐในบริบทประเทศไทย โดยมุ่งอธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงกลไกเชิงประชาธิปไตย แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการบริหารงานภาครัฐ ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ที่ประชาชนมีระดับความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายทางสังคมสูง จะมีระดับการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะสูงตามไปด้วย ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในด้านความโปร่งใส ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และคุณภาพการให้บริการสาธารณะ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ (accountability) และลดช่องว่างระหว่างภาครัฐกับประชาชน อันเป็นรากฐานสำคัญของธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าการพัฒนาการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องส่งเสริมทั้งทุนทางสังคมและกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กัน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

Puengpin, Phongrod, and Rojanatrakul (2024) ศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานที่ดินในจังหวัดพิษณุโลก โดยมุ่งวิเคราะห์ทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานและ

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจภายใน เช่น ความภาคภูมิใจในงาน ความรับผิดชอบ และความสำเร็จในการทำงาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในระดับสูง ขณะที่แรงจูงใจภายนอก เช่น ค่าตอบแทน การสนับสนุนจากองค์กร และความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน มีผลในระดับรองลงมา นอกจากนี้ ผลการวิจัย ยังสะท้อนว่าบุคลากรที่ได้รับการสนับสนุนด้านจิตใจและได้รับการยอมรับจากองค์กร มีแนวโน้มปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแรงจูงใจของ Herzberg และแนวคิด Public Service Motivation ที่อธิบายว่าแรงจูงใจเชิงคุณค่ามีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมการทำงานในภาครัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการมุ่งศึกษาระดับความคิดเห็นด้านแรงจูงใจในการทำงานและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรต้น (independent variables) คือ แรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และ 2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation)

ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในเชิงข้อมูลข่าวสาร (Informative Participation) 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making Participation) 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operational Participation) และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation Participation)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก ปีงบประมาณ 2568 จำนวน 103 คน ในแต่ละอำเภอ (Phitsanulok Provincial Office for Local Administration, 2025) ประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่าง คือ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก ปีงบประมาณ 2568 โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp.607-610) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 86 คน เพื่อให้ข้อมูลมีการกระจายอย่างทั่วถึงผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนในแต่ละอำเภอแล้วใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ในแต่ละอำเภอของจังหวัดพิษณุโลก แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

อำเภอ	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
เนินมะปราง	8	7
วังทอง	12	10
วัดโบสถ์	7	6
พรมพิราม	14	12
บางกระทุ่ม	8	7
บางระกำ	13	11
ชาติตระการ	7	6
นครไทย	11	9
เมืองพิษณุโลก	22	18
รวม	103	86

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (close-ended-question) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสังกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ แต่ละอำเภอของจังหวัดพิษณุโลก

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 ด้าน ๆ ละ 15 ข้อ จำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และ 2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 4 ด้าน ๆ ละ 8 ข้อ จำนวน 32 ข้อ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในเชิงข้อมูลข่าวสาร (Informative Participation) 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making Participation) 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operational Participation) และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation Participation)

4. การทดสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถามโดยการคำนวณดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามแนวคิดของ Luan and Saiyos (2017) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนในระดับ +1, 0 และ -1 จากนั้นนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย โดยกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปว่ามีความตรงตามเนื้อหา ผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และแบบสอบถามมีค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงตามเนื้อหาและเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงไปทดลองใช้ (try out) กับนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้

ในการวิจัย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (Panpinit, 2018) ซึ่งมีค่าแอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.84 ถือว่าผ่านเกณฑ์

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริง ที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำหนังสือถึงนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามจำนวน 86 ชุดส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน และขอความกรุณาตอบแบบสอบถามแล้วส่งคืน นำมาตรวจสอบความถูกต้อง นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา ใช้เพื่อแสดงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percent) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

สถิติเชิงอนุมาน ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น

การทดสอบสมมติฐานใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (spearman rank correlation coefficient หรือ Spearman's rho) (r_s) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นกับระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น

7. การแปลผลการวิจัย

การแปลผลการวิจัยที่ใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (interval scale) ใช้เกณฑ์การประเมินผลในการแปลความหมาย ดังนี้ (Srisaat, 2017)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

วิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ในการทดสอบสมมติฐาน (r_s) ผู้วิจัยได้กำหนดการแปลความหมายของการทดสอบค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนี้ (Srisaat, 2017)

(r_s) อยู่ระหว่าง 0.91-1.00 มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก

(r_s) อยู่ระหว่าง 0.67-0.90 มีความสัมพันธ์ในระดับมาก

(r_s) อยู่ระหว่าง 0.34-0.66 มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

(r_s) อยู่ระหว่าง 0.01-0.33 มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ

(r_s) เท่ากับ 0 คือ ไม่มีความสัมพันธ์

ผลการวิจัย

1. ระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมและรายด้าน

แรงจูงใจในการทำงานของนายก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ระดับของแรงจูงใจในการทำงาน		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation)	3.96	.43	มาก
2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation)	3.82	.42	มาก
Total	3.79	.40	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$, S.D.=.40) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือด้านแรงจูงใจภายใน ($\bar{X}=3.96$, S.D.=.43) และด้านแรงจูงใจภายนอก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=.42) ตามลำดับ

2. ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละด้านของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมและรายด้าน

การส่งเสริมมีส่วนร่วมของประชาชน (รายด้าน)	ระดับของการส่งเสริมมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1) การมีส่วนร่วมในเชิงข้อมูลข่าวสาร (Informative Participation)	4.20	.45	มาก
2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-Making Participation)	3.92	.41	มาก
3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Operational Participation)	3.76	.37	มาก
4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและ ประเมินผล (Monitoring and Evaluation Participation)	3.47	.39	ปานกลาง
Total	3.88	.38	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$, S.D.=.38) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหา

น้อย คือด้านการมีส่วนร่วมในเชิงข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = .45) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X}$ = 3.92, SD=.41) และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = .37) และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = .39) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

แรงจูงใจในการทำงาน	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน		
	r_s	p-value	ลำดับ
1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation)	.87**	.00	1
2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation)	.75**	.00	2
รวม	.81**	.00	

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านแรงจูงใจในการทำงานกับระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Sig=.00) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r_s = .81**) ซึ่งแสดงว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ด้าน คือ แรงจูงใจภายใน (r_s = .87**) และแรงจูงใจภายนอก (r_s = .75**) ตามลำดับ

จากสมมติฐานที่ว่าแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในจังหวัดพิษณุโลกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงเป็นไปตามสมมติฐาน ($Sig=.00$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องแรงจูงใจของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก สามารถอภิปรายผลได้โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) แรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแรงจูงใจภายในมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าแรงจูงใจภายนอกอย่างชัดเจน ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่าผู้นำท้องถิ่นให้ความสำคัญกับคุณค่าภายในของการทำงาน เช่น ความภาคภูมิใจในบทบาท ความมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น และการสร้างประโยชน์สาธารณะ มากกว่าปัจจัยด้านผลตอบแทนหรือความก้าวหน้าเพียงอย่างเดียว ผลดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (1968) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจัยจูงใจภายใน เช่น ความสำเร็จ การยอมรับ และความรับผิดชอบ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความพึงพอใจและผลักดันพฤติกรรมการทำงานอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1943) ที่อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการก้าวไปสู่การเติมเต็มตนเอง (self-actualization) โดยเฉพาะในกลุ่มผู้นำที่มีบทบาทสาธารณะ ในบริบทภาครัฐ ข้อค้นพบนี้ยังสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิด Public Service Motivation (PSM) ของ Perry and Wise (1990/2020) ซึ่งเสนอว่าผู้บริหารภาครัฐจำนวนมากมีแรงจูงใจเชิงคุณค่า (value-driven motivation) ที่มุ่งสร้างประโยชน์แก่สังคม มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นแรงจูงใจภายในจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมเชิงนโยบายและการบริหารของผู้นำท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ (Puengpin et al., 2024) ที่พบว่าปัจจัยด้านความภาคภูมิใจในงานและการได้รับการยอมรับจากชุมชนมีผลต่อแรงจูงใจของ

ผู้บริหารท้องถิ่น และ (Suebvises, 2018) ที่ชี้ว่าการสนับสนุนจากภาครัฐและประชาชนเป็นแรงเสริมสำคัญของแรงจูงใจภายนอก สะท้อนว่าทั้งแรงจูงใจภายในและภายนอกทำงานร่วมกัน แต่แรงจูงใจภายในมีบทบาทเชิงคุณค่าที่เด่นชัดกว่าในบริบทท้องถิ่น

2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในมิติด้านข้อมูลข่าวสาร การตัดสินใจ และการดำเนินงาน ขณะที่มิติด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนลักษณะความไม่สมดุลเชิงกระบวนการของการมีส่วนร่วม ในเชิงทฤษฎี ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลของ UNDP (1997) ที่เน้นความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ รวมถึงแนวคิดของ Putnam (1993) ที่อธิบายว่าการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนช่วยเสริมสร้างทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน การที่การมีส่วนร่วมในมิติการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับต่ำกว่ามิติอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ebdon and Franklin (2006) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมมักเข้มแข็งในช่วงต้นของกระบวนการนโยบาย แต่ลดลงในช่วงการติดตามและประเมินผล และสอดคล้องกับ Yang and Callahan (2007) ที่ชี้ว่ามิตินี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของความรับผิดชอบ (accountability) แต่กลับได้รับการพัฒนาน้อยที่สุด นอกจากนี้ Bryson et al. (2013) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมจะมีความชอบธรรมก็ต่อเมื่อประชาชนมีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการนโยบาย ไม่ใช่เพียงการรับรู้ข้อมูลหรือการให้ความเห็นในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น ดังนั้นข้อค้นพบในงานวิจัยนี้จึงสะท้อนว่าการมีส่วนร่วมในบริบทท้องถิ่นไทยยังไม่พัฒนาไปสู่ระดับ การมีอำนาจของประชาชน (citizen power) อย่างสมบูรณ์ ในเชิงประจักษ์ ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับ Wang and Van Wart (2007) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยเพิ่มความไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะในมิติการสื่อสารและการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม หากขาดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมดังกล่าวอาจไม่สามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสได้อย่างแท้จริง

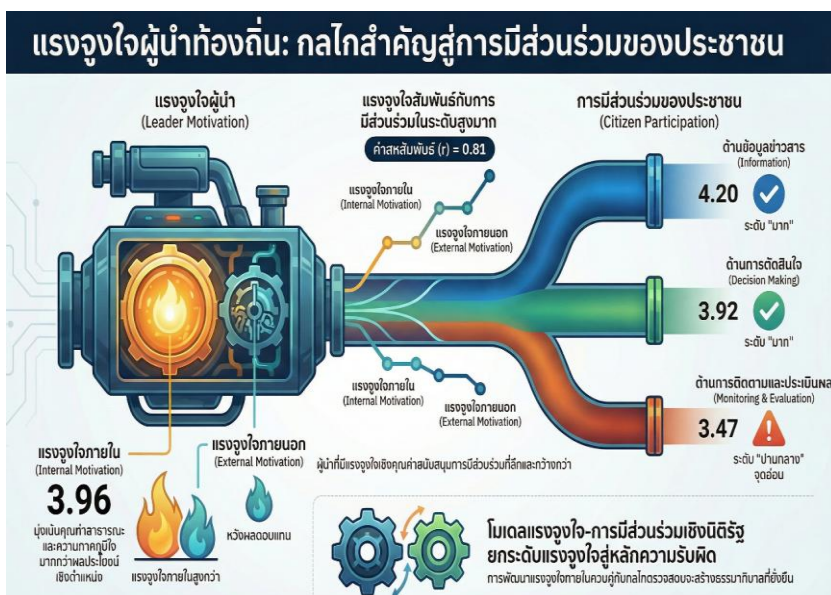
3) ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยแรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกว่าแรงจูงใจภายนอกข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจของผู้นำมาได้เป็นเพียงปัจจัยส่วนบุคคล แต่มีบทบาทเป็นกลไกเชิงสถาบัน ที่กำหนดระดับและคุณภาพของการเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือผู้นำที่มีแรงจูงใจเชิงคุณค่าและจริยธรรมจะมีแนวโน้มสนับสนุนการมีส่วนร่วมในลักษณะที่ลึกและกว้างมากขึ้น ในเชิงทฤษฎี ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Public Service Motivation (Perry & Wise, 1990/2020) ที่ระบุว่าผู้บริหารที่มีแรงจูงใจเพื่อประโยชน์สาธารณะจะมีพฤติกรรมสนับสนุนการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับทฤษฎีความคาดหวังของ Vroom (1964) ที่อธิบายว่าแรงจูงใจเกิดจากการคาดการณ์ว่าการกระทำจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น ความสำเร็จทางการบริหารหรือความนิยมจากประชาชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Wang and Van Wart (2007) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีแรงจูงใจสูงมักใช้กลไกการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ อย่างไรก็ตามแม้แรงจูงใจจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วม แต่ข้อค้นพบในมิติการติดตามและประเมินผลยังสะท้อนว่าปัจจัยแรงจูงใจเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากขาดกลไกเชิงโครงสร้างและระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนกำกับตรวจสอบอย่างแท้จริง

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจของผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีบทบาทเชิงสถาบันในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการมีส่วนร่วมให้สมบูรณ์ภายใต้หลักนิติธรรม จำเป็นต้องเสริมสร้างกลไกในมิติการติดตามและประเมินผลควบคู่กัน เพื่อให้การมีส่วนร่วมสามารถนำไปสู่ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมของการใช้อำนาจอรัฐได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ โดยยกระดับแรงจูงใจของผู้นำท้องถิ่น จากตัวแปรเชิงจิตวิทยาไปสู่ตัวแปรเชิงสถาบัน ที่มีบทบาทกำหนดระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยพบว่าแรงจูงใจภายในมีอิทธิพลสูงสุดต่อการเปิดพื้นที่สาธารณะและการมีส่วนร่วมเชิงคุณค่า การมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผลเป็นจุดอ่อนเชิงโครงสร้างของการบริหารท้องถิ่น และเป็นตัวชี้วัดสำคัญของหลักความรับผิดชอบและหลักนิติธรรม ส่งผลให้สามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดใหม่ในลักษณะ โมเดลแรงจูงใจกับการมีส่วนร่วมเชิงนิติรัฐ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลแรงจูงใจ-การมีส่วนร่วมเชิงนิติรัฐ

บทสรุป

การวิจัยเรื่องแรงจูงใจของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง ผลการวิจัยสะท้อนข้อค้นพบสำคัญทั้งในเชิงประจักษ์และเชิงทฤษฎี ที่มีนัยต่อการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นภายใต้กรอบหลักนิติธรรม ดังนี้

ประการแรก ระดับแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครอง ส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในมิติแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยแรงจูงใจภายในมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า สะท้อนให้เห็นว่าความภาคภูมิใจในบทบาท ความมุ่งมั่นพัฒนาท้องถิ่น และคุณค่าเชิงจริยธรรม เป็นแรงขับเคลื่อนของผู้นำท้องถิ่น มากกว่าปัจจัยด้านผลตอบแทนหรือความก้าวหน้าทางการเมืองเพียงอย่างเดียว

ประการที่สอง ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่เพียงระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและกระบวนการในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทกำกับตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ อันเป็นมิติที่มีความสำคัญต่อหลักความรับผิดชอบและหลักนิติธรรมในระดับท้องถิ่น

ประการที่สาม ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าแรงจูงใจในการทำงานของนายกองค์รปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 โดยแรงจูงใจภายในมีระดับความสัมพันธ์สูงกว่าแรงจูงใจภายนอก ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้นำที่มีแรงจูงใจเชิงคุณค่าและความมุ่งมั่นต่อประโยชน์สาธารณะ มีแนวโน้มเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการบริหารมากยิ่งขึ้น

ในเชิงองค์ความรู้ งานวิจัยนี้ได้ยกระดับแนวคิดแรงจูงใจ จากตัวแปร ทางจิตวิทยา ไปสู่การเป็นตัวแปรเชิงสถาบันที่มีบทบาทกำหนดคุณภาพของการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ พร้อมทั้งเสนอกรอบอธิบายเชิงบูรณาการระหว่างทฤษฎีแรงจูงใจกับหลักการมีส่วนร่วม ภายใต้รัฐธรรมนูญนิยม โดยเฉพาะการเน้นย้ำว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้ครบถ้วนทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการติดตามและประเมินผล เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความชอบธรรมของการใช้อำนาจอธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป แรงจูงใจของผู้นำท้องถิ่นมิใช่เพียงปัจจัยส่วนบุคคล หากแต่เป็นกลไกขับเคลื่อนประชาธิปไตยท้องถิ่นในเชิงสถาบัน การส่งเสริมแรงจูงใจเชิงคุณค่าควบคู่กับการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในมิติการกำกับตรวจสอบ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนากลไกเสริมสร้างแรงจูงใจภายในของผู้นำ เช่น การส่งเสริมคุณค่าการบริการสาธารณะ จริยธรรมภาครัฐ และความภาคภูมิใจในบทบาท เพื่อยกระดับคุณภาพการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

1.2 ควรออกแบบมาตรการสนับสนุนแรงจูงใจภายนอกอย่างเหมาะสม เช่น ระบบประเมินผลที่เชื่อมโยงกับความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างแรงกระตุ้นเชิงโครงสร้างโดยไม่บิดเบือนเป้าหมายสาธารณะ

1.3 ควรพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผลให้เข้มแข็งขึ้น เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการภาคประชาชน การเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และการนำข้อเสนอแนะของประชาชนไปปรับปรุงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 หน่วยงานกำกับดูแลควรกำหนดแนวทางหรือมาตรฐานกลางด้านการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะด้านการกำกับตรวจสอบ เพื่อเสริมสร้างหลักความรับผิดชอบและหลักนิติธรรมในระดับพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังจังหวัดอื่นหรือเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค เพื่อทดสอบความสอดคล้องของผลการวิจัยในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือกรณีศึกษา เพื่ออธิบายกลไกเชิงเหตุผลของแรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดพื้นที่สาธารณะ

2.3 ควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กร หรือระดับความเข้มแข็งของภาคประชาชน เพื่อพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุที่ครอบคลุมมากขึ้น

2.4 ควรพัฒนาเครื่องมือวัดการมีส่วนร่วมในมิติการติดตามและประเมินผลให้มีความละเอียดมากขึ้น เพื่อสะท้อนคุณภาพของการกำกับตรวจสอบตามหลักนิติธรรมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Bryson, J. M., Quick, K. S., Slotterback, C. S., & Crosby, B. C. (2013). Designing public participation processes. *Public Administration Review*, 73(1), 23–34. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2012.02678.x>
- Burikul, T. (2021). Provincial participatory governance system: How to make it a reality. King Prajadhipok's Institute. <https://www.kpi.ac.th>
- Callahan, K. (2017). *Citizen participation: Models and methods in public administration*. Routledge.

- Department of Local Administration. (2024a). Handbook for local government administration. Ministry of Interior. <https://www.dla.go.th>
- Department of Local Administration. (2024b). Report on the development of local government administration. Ministry of Interior. <https://www.dla.go.th>
- Ebdon, C., & Franklin, A. L. (2006). Citizen participation in budgeting theory. *Public Administration Review*, 66(3), 437–447. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00695.x>
- Herzberg, F. (1968). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 46(1), 53–62. <https://hbr.org/2003/01/one-more-time-how-do-you-motivate-employees>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Luan, S., & Saiyos, A. (2017). Techniques for research data analysis. Suwiriyasarn Publishing.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). Thailand's 13th National Economic and Social Development Plan (2022–2026). <https://www.nesdc.go.th>
- Perry, J. L., & Wise, L. R. (1990). The motivational bases of public service. *Public Administration Review*, 50(3), 367–373. <https://doi.org/10.2307/976618>
- Phitsanulok Provincial Office for Local Administration. (2025). Report on local government organizations in Phitsanulok Province, fiscal year 2025 [Government document].

- Puang-ngam, K. (2016). Assessment of local administrative organization with good governance. *Social Science Asia*, 3(1), 30–40. https://e-journal.nrct.go.th/file_upload/digital_file/118_20597.pdf
- Puengpin, P., Phongrod, Y., & Rojanatrakul, T. (2024). Motivation affecting the performance effectiveness of personnel affiliated with land offices in Phitsanulok Province. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/assr/article/view/297365>
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Srisa-ard, B. (2017). *Basic research* (10th ed.). Suweeriyasarn.
- Suebvises, P. (2018). Social capital, citizen participation in public administration, and public sector performance in Thailand. *World Development*, 109, 236–248. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.05.007>
- United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development*. <https://hdr.undp.org>
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. Wiley.
- Wang, X., & Van Wart, M. (2007). When public participation in administration leads to trust: An empirical assessment. *Public Administration Review*, 67(2), 265–278. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00713.x>
- Yang, K., & Callahan, K. (2007). Citizen involvement efforts and bureaucratic responsiveness: Participatory values, stakeholder pressures, and administrative practicality. *Public Administration Review*, 67(2), 249–264. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00711.x>